

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM
Teologiska programmet

EXAMENSARBETE
Kandidatuppsats,
VT, 2017

Bibelvetenskap
Nya Testamentet

Maria från Magdala som uppståndelsevittne

Författare: Ulrika Johansson

Handledare: Hanna Stenström
Teologiska högskolan Stockholm

Engelsk titel

Maria from Magdala as Witness of the Resurrection

Nyckelord

Maria från Magdala; Uppståndelsevittne; Mariaevangeliet; Jesu uppståndelse

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Syfte	5
1.2	Frågeställningar	5
1.3	Uppsatsens Disposition.....	5
1.4	Avgränsningar och material.....	6
1.5	Forskningsgenomgång	6
2	Metod	10
3	Narrativ analys	12
3.1	Markusevangeliet 16:1-8.....	12
3.1.1	Författare, berättare och läsare	12
3.1.2	Karaktärer	12
3.1.3	Miljö	12
3.1.4	Struktur och handling.....	13
3.1.5	Retorik	14
3.1.6	Sammanfattning	15
3.2	Matteusevangeliet 28:1-10.....	16
3.2.1	Författare, berättare och läsare	16
3.2.2	Karaktärer	16
3.2.3	Miljö	16
3.2.4	Struktur och handling.....	17
3.2.5	Retorik	18
3.2.6	Sammanfattning	19
3.3	Lukasevangeliet 24:1-12	19
3.3.1	Författare, berättare och läsare	19
3.3.2	Karaktärer	20
3.3.3	Miljö	20
3.3.4	Struktur och handling.....	20
3.3.5	Retorik.....	22
3.3.6	Sammanfattning	24
3.4	Johannesevangeliet 20:1-18	24

3.4.1	Författare, berättare och läsare	25
3.4.2	Karaktärer	25
3.4.3	Miljö	25
3.4.4	Struktur och handling.....	26
3.4.5	Retorik.....	28
3.4.6	Sammanfattning	29
3.5	Mariaevangeliet.....	29
3.5.1	Författare, berättare och läsare	29
3.5.2	Karaktärer	29
3.5.3	Miljö	30
3.5.4	Struktur och handling.....	30
3.5.5	Retorik.....	33
3.5.6	Sammanfattning	35
4	Jämförelse	36
5	Slutsats	37
6	Diskussion.....	39
7	Sammanfattning.....	40
8	Litteraturförteckning.....	41

1 Inledning

Då jag först fick höra talas om att det finns tidiga kristna texter som valt att framhäva en av bibelns kvinnor, Maria från Magdala, väcktes ett intresse hos mig. Jag har alltid betraktat henne som en perifer gestalt i evangeliets utkant. En kvinna som bevittnat Jesu död och uppståndelse, mestadels ordlös och anonym. Det här är bilden som bibelns evangelier vid första anblick gett mig av Maria från Magdala. Att det finns andra tidiga kristna texter som visar upp en annan bild av Maria, ett vittne som agerar aktivt, ibland i häftig debatt med manliga lärjungar, väcker ett intresse. En aktör som ibland är Jesus allra mest förtrogna lärjunge, ibland en ledargestalt bland övriga lärjungar med kunskaper som övriga saknar. Är Maria en apostel bland apostlarna? Varför är hon annars med i texterna kring Jesus uppståndelse? Kan det finnas andra bilder av Maria från Magdala som är relevanta ur ett kristet perspektiv?

1.1 Syfte

Maria från Magdala finns i Nya Testamentet framför allt med i berättelserna om Jesu uppståndelse. Enligt Mary Rose D'Angelo fokuserar också flera andra tidiga kristna texter på bilden av Maria som uppståndelsevittne.¹

Uppsatsens syfte är att undersöka och jämföra bilden av Maria från Magdala som uppståndelsevittne de tidigkristna texterna.

1.2 Frågeställningar

Hur framställs bilden av Maria från Magdala som uppståndelsevittne i tidigkristna texter?

Hur liknar och skiljer sig bilden av Maria som uppståndelsevittne åt mellan de tidigkristna texter som jag valt att studera?

1.3 Uppsatsens Disposition

I uppsatsens inledning redogör jag för hur intresset för mitt valda uppsatsämne uppstod. Därefter presenteras uppsatsens syfte, frågeställningar avgränsningar och material. Kapitel ett avslutas med en forskningsgenomgång.

I kapitel två presenteras uppsatsens metod.

I kapitel tre analyserar jag texterna.

I kapitel 4 jämför jag resultaten av textanalyserna.

I kapitel 5 redogör jag för uppsatsens slutsats.

I kapitel 6 diskuterar jag genom att reflektera över mitt metodval och gör en avslutande reflektion.

Avslutningsvis i kapitel 7 följer uppsatsens sammanfattning.

---

¹ D'Angelo 1999:109.

1.4 Avgränsningar och material

Det finns olika bilder av Maria från Magdala, parallella eller alternativa, i tidigkristna texter. D'Angelo fokuserar på tre stycken, som kan antas vara de viktigaste. Maria som uppståndelsevittne, Maria som Jesus samtalspartner och Maria som Jesus älskade.² Jag kommer i min uppsats koncentrera mig på bilden av Maria som uppståndelsevittne, då det är just kring uppståndelsen som hon främst figurerar i de tidigkristna texterna.

I min uppsats väljer jag att studera de kanoniska texter som berättar om Maria från Magdala som uppståndelsevittne då de tillhör de traditionellt mest använda texterna inom kristendomen. Dessa texter återfinns i Matt 28:1-10, Mark 16:1-8, Luk 24:1-12 och Joh 20:1-18. Jag kommer dock inte studera det alternativa slutet med tillägg av verserna 16: 9-20 i Mark. Eftersom det alternativa slutet troligen är en kombination av material från Joh 20:11-18, Luk 8:2 och Luk 24:11³, avstår jag från att tolka det materialet då jag anser att det inte skulle ge min undersökning väsentligt nya resultat. Detta anser jag vara en relevant avgränsning då den följer D'Angleos urval av texter ur kanon om Maria från Magdala som uppståndelsevittne.

Därutöver studerar jag Mariaevangeliet som är en tidigkristen text där beskrivningen av Maria från Magdala som uppståndelsevittne är central. Även denna text blir relevant för min studie då den tillhör det urval av texter som D'Angelo studerat kring bilden av Maria som uppståndelsevittne. Enligt D'Angelo hör evangeliet till de texter som skrevs runt år 100 som en dialog mellan den uppståndne Jesus och hans lärjungar.⁴

För studiet av Mariaevangeliet väljer jag att använda den engelska översättningen i Nag Hammadi Library (1996). Den översätter Codex Bezae Cantabrigiae 8502, som är den mest omfattande handskriften från 400-talet⁵, och är på koptiska, vilket är ett språk som jag inte behärskar. Kanontexterna studeras utifrån New Greek Testament femte uppl (2014).

Jag avgränsar mig till att relatera till forskning i ämnet från 1990-talet och fram till 2017. Detta främst beroende av utrymmesskäl, men även beroende på att forskningen varit mest aktiv under denna tidsperiod. Jag kommer dock att inkludera Elisabeth Schüssler Fiorenzas *"In Memory of Her"* (1983), för att den är så viktig för feministisk exegetik.

1.5 Forskningsgenomgång

Maria Rose D'Angelos artikel från 1999 presenterade ett antal olika bilder av Maria från Magdala. Dessa bilder har bekräftats av många forskare under senare tid. Bilden av Maria från Magdala har genom feministisk forskning förvandlats från

---

² D'Angelo 1999:109.

³ D'Angelo 1999:118.

⁴ D'Angelo 1999: 109.

⁵ King 2003:8-9.

prostituerad till en orädd och trogen lärjunge till Jesus, en apostel för och tillsammans med de tolv och ett uppståndelsevittne.⁶ D'Angelo menar att det gemensamma för alla de personer som figurerar i tidigkristna texter är att de gör det för ett bestämt syfte. De har alla spelat en viktig roll för att förmedla och förklara det kristna budskapet i de tidiga församlingarna. Det betyder dock inte att texterna nödvändigtvis ger historiskt säker information om dessa personer.⁷

Antti Marjanen hänvisar till den traditionella tolkningen av uppståndelsevittnet Maria från Magdala i Joh 20:18. Tolkningen som troligen myntades av Hippolytos (tidigt 200-tal). Av Hippolytos får Maria Magdalena epitetet "apostlarnas apostel".⁸

Apostel kommer från grekiskans *ἀπόστολος* som betyder sänd. I kristna sammanhang handlar det om en missionär. Av tradition avses de tolv (enligt Lukasevangeliet och Apostlagärningarna) medan Paulus i sina brev åsyftar en bredare skara där han bland andra innefattar sig själv. Paulus definierar en apostel som någon som dels haft en uppenbarelse av Kristus, dels varit delaktig i grundandet av nya kristna församlingar och förkunnat evangeliet.⁹

I Mariaevangeliet gör Maria sig värdig namnet apostlarnas apostel då hon ingjuter mod hos lärjungarna att följa frälsarens uppmaning att förkunna evangeliet. Enligt D'Angelo är textraderna där Maria går till lärjungarna och talar om för dem att hon sett Herren (Joh 20:18) särskilt viktigt för att tolka Marias roll i traditionen. Samma fras "att ha sett Herren", i en syn av den uppståndne Jesus, används av Paulus när han argumenterar för sitt apostelskap (1 Kor 9:1). Själva ordet apostel används sparsamt i Johannesevangeliet och då i betydelsen att alla lärjungar, alla läsare och åhörare är sända såsom Jesus är sänd.¹⁰

D'Angelo menar att det är möjligt att verserna 20:19-31 i Johannesevangeliet är tillagda för att underminera bilden av Maria av Magdala som enda vittne, en kvinna, till Jesus uppståndelse. I dessa verser uppenbarar sig Jesus för sina lärjungar och talar särskilt med Thomas. D'Angelo gör oss vidare uppmärksamma på evangeliets avslutande del som traditionellt anses tillagt senare för att specificera rollerna för Petrus och den lärjunge som Jesus älskade, nämner inte Maria från Magdala. I Joh 21:14 berättas att det var tredje gången som Jesus visade sig för sina lärjungar sedan han uppstått. Här räknas alltså inte Marias syn in alls. Detta kan enligt D'Angelo bero på att det pågått en diskurs inom den Johanneiska församlingen om kvinnliga ledare.¹¹

Marjanen skriver i sin avhandling om Maria från Magdala i Nag Hammadi skrifterna. I Mariaevangeliet är hon den mest älskade lärjungen. Denna status kan enligt Marjanen inte kopplas till en sexuell förbindelse. I evangeliet får Maria en hemlig uppenbarelse av den uppståndne Jesus som avslöjar hur en själ som skiljts från kroppen finner vägen till den eviga vilan. Allmänt i Mariaevangeliet visar

⁶ D'Angelo 1999: 105.

⁷ D'Angelo 1999:105–106.

⁸ Marjanen 1996:3. Se även D'Angelo 1999:106.

⁹ D'Angelo 1999:108–109.

¹⁰ D'Angelo 1999:110–112.

¹¹ D'Angelo 1999:113.

Maria en större förståelse för Jesu undervisning än övriga lärjungar. Maria tar också över Jesus roll som omhändertagare av lärjungarna och lärare efter uppståndelsen.¹² I Mariaevangeliet finns det avsnitt nedskrivna för att försvara kvinnor som vill ta del i det andliga ledarskapet men som blir hindrade av de som anser det vara fel. Detta åskådliggörs genom Maria och Peters kontrovers.¹³

Esther de Boer tolkar det apostoliska ledarskapet hos kvinnor utifrån Mariaevangeliet. De Boer påpekar hur detta i evangeliet enbart debatteras män emellan. Männerna diskuterar fyra punkter. Maria vet mer eftersom hon är kvinnan som frälsaren älskade mer än andra kvinnor (Petrus) (BG 10:1-6). Hon borde avfärdas som lärare då hennes lära skiljer sig från det som de andra redan vet (Andreas) (BG 17:11-15). Maria borde avfärdas då frälsaren, en man, aldrig skulle berättat saker för mäns öron för henne, en kvinna (Petrus)(BG 17:18-22). Hon vet mer än bröder (och systrar) eftersom frälsaren gjorde henne värdig, då han kände henne väl och därför älskade henne mer än de andra lärjungarna (Levi) (BG 18:7-15). Kommentarererna är enligt de Boer motsägelsefulla inbördes och gentemot övrig text. Debattens syfte är snarare en tillbakavisning/vederläggning av de personer som avfärdar Marias undervisning, eftersom hon är kvinna, än ett manifest för apostoliskt ledarskap bland kvinnor.¹⁴

Enligt de Boer är Mariaevangeliet den tidigaste texten som är öppet positiv till att en kvinnlig Jesu lärjunge undervisar.¹⁵ Detta är ett exempel på att tidig kristen text varken behöver kräva att kvinnor blir män, eller att kvinnor ska vara undergivna männen. Det är också ett exempel på jämlikhet mellan könen då det gäller både att bli sanna människor och att förberedas på att predika evangeliet. Enligt Mariaevangeliet är Marias speciella kunskap en nyckel för att lyckas med den uppgiften. På så vis avfärdar Mariaevangeliet alla dem som underkänner Marias undervisning på basis att hon är en kvinna.¹⁶

Elisabeth Schüssler Fiorenza skriver om kvinnor som lärjungar i Markus- och Johannesevangelierna. Lärjungaskapet handlar här om tjänst och kärlek, vilket speglas i Jesus verksamhet.¹⁷ I Markusevangeliet handlar det dessutom om lidandet, att bli hatad och förföljd. Markusevangeliet kommunicerar att kristet ledarskap bara kan utövas genom frivillig tjänst. Petrus och de elva förstår inte att de själva måste lida. De förstår inte Jesus och hans mission, hans identitet, och slutligen förråder, förnekar och överger de honom. De som ser Jesus som en mirakelman eller en politisk gestalt utan att ta hänsyn till hans undervisning om lidande kritiserar.¹⁸ Precis som Markusevangeliet presenterar 4 manliga lärjungar vid namn i början av evangeliet, presenteras 4 kvinnliga med namn vid graven. De 12 har svikit Jesus medan kvinnorna riskerat sina liv, sin säkerhet och frihet genom att följa Jesus till korset. De följde honom (ἀκολουθέω förknippas med kall och lärjungaskap), vilket enligt Jesus innebar att ta upp korset och därmed riskera livet.

¹² Marjanen 1996: 217-218.

¹³ Marjanen 1996: 225.

¹⁴ de Boer 2005: 205.

¹⁵ de Boer 2004:206.

¹⁶ de Boer 2004:208.

¹⁷ Schüssler Fiorenza, 1994:316.

¹⁸ Schüssler Fiorenza, 1994:319.

De tjänade honom (διακονέω) och den som ska leda ska tjäna de andra. Alla kvinnorna kom upp med till Jerusalem. Kvinnorna hade följt honom överallt och var därför apostoliska vittnen. Ögonvittnen till död, begravning och uppståndelse. Kvinnorna vittnar om att den kristna församlingens ledarskap är öppet för alla oavsett social och religiös status, genus eller etnicitet. Renhetslagar gäller inte längre. Ledarskapet motsäger det som gäller i den grekiskromanska kulturen som är över- underordnande. Ändå avslutas evangeliet med att även kvinnorna misslyckas i sitt lärjungaskap enligt många. Detta är inte en nödvändighet. Kvinnorna flyr inte från ängeln och uppståndelsen utan från graven. Att de inte sa något betyder bara att de inte proklamerade vad de sett. De kan mycket väl ha berättat för en präst (jämför Mark 1:44) eller lärjungarna.¹⁹

Enligt Karen L. King ger Mariaevangeliet en kompletterande bild av Maria i tidigkristna texter. Evangeliet presenterar en syn på motståndare till kvinnligt andligt ledarskap som avundsjuka män fulla av högmod. Kvinnligt ledarskap bygger helt och hållet på andliga meriter.²⁰

---

¹⁹ Schüssler Fiorenza 1994:319–322.

²⁰ King 1995:624.

2 Metod

I min uppsats har jag valt att göra narrativa analyser av berättelserna om Maria från Magdala. Min ambition är att genom narrativ analys undersöka varje text ur ett så brett perspektiv som möjligt för att undvika ensidiga resultat. Ett ensidigt resultat riskerar medföra att jag missar aspekter som väger lika tungt eller tyngre. Jag har valt att utgå från Janice Capel Anderson och Stephen D. Moores modell för narrativ analys²¹ då jag undersöker texterna. Deras modell ställer ett antal frågor till texten:

1. Vem är författare och läsare?
2. Vilka är karaktärerna?
3. Vilken är miljön? Tid och rum.
4. Vad händer och varför händer det?
5. Vilken retorik används?

Jag utgår från dessa fem frågor när jag formulerar rubriker till min analysdel.

1. Författare, berättare och läsare

Till grund för relationen mellan författare och läsare ligger en modell för sändare, meddelande och mottagare som inte ser författare och läsare som två isolerade enheter. Istället liknar läsaren och författaren två poler i en sammanhängande enhet av kommunikation. I denna enhet befinner sig ett antal aktörer. Den faktiska författaren skriver för den faktiska läsaren. Den implicita (*implied*) författaren, en skapelse i texten av den faktiska författaren presenterar en berättelse för den implicita (*implied*) läsaren. Berättaren berättar för någon som lyssnar, vilket kan ske i flera nivåer. Berättaren och den som lyssnar är det retoriska redskapet genom vilka den implicita författaren kommunicerar med den förställda läsaren. I tidigkristna texter, där man oftast inte med säkerhet kan fastställa faktisk författare eller läsare mer än i generella ordalag, blir det viktigt att identifiera deras implicita motsvarigheter. Många forskare har funnit att det inte föreligger stor skillnad mellan implicit författare och berättare, eller mellan implicit läsare och lyssnare, i de kanoniska evangelierna.²²

2. Karaktärer

Textens karaktärer kommer till liv för den implicita läsaren genom att den implicita författaren ger karaktären namn och egenskaper samt genom hur berättaren relaterar till karaktären. Karaktärisering kan ske genom att berättaren berättar om hen, men också genom det hen gör och/eller säger. Det senare är vanligast i Bibelns evangelier. Karaktärer kan vara platta, det vill säga enkla och stabila. Deras handlingar är förutsägbara, stereotypa. Karaktärer kan också vara runda, det vill säga komplexa och dynamiska. De visar upp nya sidor och kan ändra sig. En rund karaktär är lättare för läsaren att identifiera sig med.²³

²¹ Anderson & Moore 2008: 29-42.

²² Anderson & Moore 2008: 32-33.

²³ Anderson & Moore 2008: 34-35.

3. Miljö

Berättelsen utspelar sig i en tid och ett rum. Den narrativa analysen fokuserar på att studera den textinterna miljön, det vill säga vad miljön symboliserar i berättelsen.²⁴ Den historiska situationen kan belysas av den som gör analysen. Syftet blir inte att rekonstruera ett historiskt skeende genom texten, utan att ge läsaren de kunskaper som behövs för att bättre förstå analysen.

4. Struktur och handling

Berättelsen kan berättas i en logisk ordningsföljd, men likväl i en sekvens som blickar framåt eller bakåt. Den kan omfatta upprepningar av en händelse.²⁵ Handlingen utspelar sig inom en struktur som innehåller berättelser, delberättelser och scener. Delarna skapar tillsammans en helhet genom vilken den implicita författaren kommunicerar dramaturgiskt med en implicit läsare.

5. Retorik

Den implicita författarens uppgift är att övertyga sin läsare. Till sin hjälp har författaren retoriska verktyg. Den narrativa kritiken reflekterar kring hur effektiv retoriken är.

I nästa steg kommer jag att jämföra resultatet av min narrativa analys av respektive text med de andra för att kunna konstatera likheter och skillnader mellan dem avseende bilder av Maria från Magdala som uppståndelsevittne.

---

²⁴ Anderson & Moore 2008: 36-37.

²⁵ Anderson & Moore 2008: 38.

3 Narrativ analys

Jag övergår nu till mina narrativa analyser.

3.1 Markusevangeliet 16:1-8

Jag börjar med den sannolikt äldsta texten, Markusevangeliet.

3.1.1 Författare, berättare och läsare

Berättaren är allvetande. Han vet allt som hänt, händer och kommer att hända. Karaktärernas inre tankar och känslor är inte främmande för honom. Han framstår som tillförlitlig för lyssnaren som tryggt låta sig ledas genom berättelsen.²⁶

3.1.2 Karaktärer

I Markusevangeliet fungerar Maria från Magdala tillsammans med Maria, Jakobs mor, och Salome, som vittnen till Jesus död, hans begravning, till den tomma graven och som budbärare till Petrus och de andra lärjungarna. Budskapet får de från en ung man inne i graven. Ynglingen i graven i Markusevangeliet är en ängel som tar mänsklig form. Även Gud medverkar indirekt i handlingen som en underförstådd karaktär, utöver att sända en ängel, i själva upplyftandet av Jesus.²⁷ Alla karaktärer är platta på så vis att de agerar som den implicita läsaren förväntar sig. Å andra sidan är bara ynglingen och Gud helt platta då de har varsin enda egenskap. Ynglingen är änglalik och Gud är gudomligt mäktig. Kvinnorna däremot är både trofasta och rädda vilket gör dem till rundare karaktärer.

3.1.3 Miljö

Texten om graven utspelar sig i Jerusalem. Detta sägs inte uttryckligen i verserna, men framkommer av det litterära sammanhanget och specificeras i 15:41.

Markusevangeliet är berömt för sin korthuggna stil som liksom rusar fram genom berättelsen för att symbolisera att Gudsriket kommer mycket snart. De sista sex kapitlen (kapitel 11-16) saktar tempot ner markant, vilket visas bland annat genom att berättelsen specificerar exakta tidpunkter för specifika händelser. Ett exempel är 15:34, där Jesus vid nionde timmen ropade till Gud. Tempoväxlingen skapar en klimax. Berättaren signalerar till läsaren att sakta ner och visar på vikten av att verkligen ta in det som beskrivs.²⁸

På samma sätt som i passionsberättelsen är den korta berättelsen om den tomma graven detaljrik. Kvinnorna kommer till graven mycket tidigt, efter soluppgången, första dagen i veckan.

---

²⁶ Anderson & Moore 2008: 34

²⁷ Se 3.1.4.

²⁸ Anderson & Moore 2008: 37-38

3.1.4 Struktur och handling

Verser

1-8 Maria från Magdala och Maria mor till Jakob och Salome besöker graven

1-4 Den bortrullade stenen

5-6 Mannen i graven med budskap om uppståndelse

7 Sändning av kvinnor till lärjungarna

8 Kvinnorna flyr graven då de tappat fattningen

Vers 1-4:

Carolyn Osiek ifrågasätter den implicita författarens motiv, att kvinnorna kommer till graven för att smörja Jesus kropp, eftersom det gått så lång tid sedan döden inträffat. Hon menar istället att kvinnorna kom för att strö kryddor runt kroppen, en sed som beskrivs i samband med Asas begravning i 2 Krön. 16:14.²⁹

Verbformen som används då kvinnorna tittar upp och ser att stenen är bortrullad är aoristus particip, ἀναβλέψασαι av ἀναβλέπω som kan betyda både titta upp och titta igen. Verbformen aorist particip används också i berättelsen om mannen som återfår sin syn (Mark 10:51-52). Betydelsen är tvetydlig på ett medvetet sätt. När kvinnorna tittar upp igen, ser de plötsligt med klarsyn³⁰. Flytten av stenen är det sista av raden av ingripanden som Gud gör för att avlägsna hinder mellan Gud och världen. Tidigare har Gud avlägsnat himlen som hinder för andens nedkomst över Jesus i kap 1:10 och förhänget brister i kap 15:38. Stenen är bortrullad, verbet står i perfekt, vilket innebär att det bestående resultatet av handlingen, snarare än handlingen, betonas.

Vers 5-6:

Tron på uppståndelsen är inte beroende av fysiska bevis utan finns i det gudomliga ordet. Händelser är stumma och behöver tolkas av änglar.³¹ Mannen i graven har ängel-attribut då han är klädd i vitt, har övernaturlig kunskap och sitter på höger sida, dvs. den sida som symboliserar auktoritet. Ängeln ger också kvinnorna auktoritära kommandon. Det kan vara ängeln som rullade undan stenen. Varför skriver inte författaren ängel? Det kan bero på att han i sin tid inte vill öppna upp för apokalyptiska tolkningar av hans berättelse. Samtidigt öppnar otydligheten upp för andra tolkningar, exempelvis att ynglingen är Jesus själv som tagit på sig nya kläder som en symbol för det nya livet³².

Mannen säger till kvinnorna att Jesus blivit korsfäst och uppstånden. Verbet för korsfäst, σταυρώω, står i perfekt particip, ἐσταυρωμένον, vilket visar på en inträffad händelse som fortsätter påverka nuet. För Markus är korsfästelsen inte något som ersätts av uppståndelsen. Även efter uppståndelsen präglas Jesus

²⁹ Osiek 2001:207.

³⁰ Boring 2006, 441.

³¹ Boring 2006: 444.

³² Boring 2006: 445.

identitet av att han är den som blivit korsfäst.³³ Berättelsen går inte framåt och tar evangeliet till alla länder, den kommer inte över Jesus jordeliv och död. Jesus uppstår inte av egen kraft utan lyfts upp av Gud. Att uppstå, ἐγείρω, står i passivum, ἠγέρθη.³⁴

Vers 7:

Budskapet utvecklas inte i berättelsen, men pekar tillbaka mot de tre förutsägelseerna tidigare i evangeliet. På så vis är den implicita läsaren beredd på det som sägs.³⁵ Ynglingen ber kvinnorna att gå iväg och berätta för lärjungarna om Jesus och till Petrus "att han går före er till Galiléen. Där kommer ni att få se honom, så som han sade till er". Ordet καὶ kan översättas "och", men också "särskilt" eller "även". Petrus är lärjungarnas ledare från början och även han kan upprättas, trots sitt svek. Ordet ὅτι kan ha en recitativ betydelse, ett direkt tilltal till lärjungarna och Petrus. Innebörden kan också vara indirekt och översättas med ett "att".³⁶ Ordet ὅτι kan alternativt ha en final betydelse och översätts då med "så att". Verbformen Προάγει är presens av προάγω och kan översättas antingen som att Petrus roll blir att gå längst fram, som en herde leder sin flock. Med denna översättning blir innebörden av Jesus budskap att han önskar att alla hans lärjungar, inklusive kvinnorna, som för tillfället spridits ut i spåren av kaoset i Jerusalem, återsamlas innan de återser honom. Den alternativa översättningen, att gå före – tidsmässigt, innebär att Petrus går i förväg. Den senare översättningen återfinns i Bibel 2000. Säkert är i varje fall att kvinnorna vid graven är inkluderade i den grupp som Jesus önskar möta i Galiléen.

Vers 8:

Kvinnorna hade tappat fattningen. Substantivet ἔκστασις, att tappa fattningen, kan vara både en positiv och en negativ känsla. I detta fall liknar känslan rädsla, vilket specificeras i nästa fras. Berättaren berättar ingenting om vad som sen händer, men lyssnaren kan ana genom att minnas vad hen hört om återseendet i Galiléen och bilden av Jesus som återkommer på ett moln i himlen.³⁷

Berättaren presenterar en konflikt mellan Jesus och lärjungarna som avser hur lärjungarna ska följa Jesus.³⁸ Kvinnorna hade följt honom överallt och var därför apostoliska vittnen. De hade som trogna lärjungar tagit upp korset, riskerat sina liv, sin säkerhet och frihet för att följa Jesus till korset.³⁹

3.1.5 Retorik

Markus väljer att föra fram tre namngivna kvinnor som uppståndelsevittnen, bland de många anonyma kvinnor som följde och tjänade Jesus i Galiléen och som kom

³³ Boring 2006: 441.

³⁴ Boring 2006: 445.

³⁵ Anderson & Moore 2008: 38.

³⁶ Boring 2006: 442.

³⁷ Boring 2006: 442-443.

³⁸ Anderson & Moore 2008: 39.

³⁹ Schüssler Fiorenza 1994:320-321.

med honom till Jerusalem.⁴⁰ Hisaku Kinukawa undrar om den implicita författaren avsett kritisera den struktur med 12 apostlar, med tre frontfigurer, som höll på att bli normerande i kyrkan. Att fokusera kritiken på kritik av apostlarna blev ett effektivt retoriskt medel.⁴¹ Kvinnornas lärjungeskap däremot, följer i Markusevangeliet det som brukar ses som en definition av vad lärjungeskap innebär, de följer och tjänar.⁴²

Markus tystande av kvinnorna i Matt 16:8. har ibland tolkats som en eliminering av kvinnor som vittnen och ett förnekande av deras trovärdighet. Att då kvinnorna i texten om graven bryter mot detta genom att bli uppståndelsevittnen skapar det ultimata misslyckandet av lärjungeskap och apostelskap.⁴³

Alla har övergivit och svikit Jesus. Hans familj, lärjungar, folkmassorna, de religiösa ledarna. Kvinnorna är det sista hoppet att någon i berättelsen fortsätter som troende följare. Men kvinnorna flyr, förskräckta och berättar inte något för någon. Ingen är villig att fullfölja missionen. Finns det istället någon utanför evangeliet, någon som deltagit, men inte nämnts vid namn, som kan ta sig an rollen? Läsaren, som hela tiden genom hela evangeliet troget stannat hos Jesus i berättelsen, är en lämplig kandidat.⁴⁴ Enligt Schüssler Fiorenza kan slutet tolkas annorlunda. Kvinnorna flyr inte från ängeln och uppståndelsen utan från graven. Att kvinnorna inte sa något betyder bara att de inte proklamerade för var och en vad de sett. De kan mycket väl ha berättat för några få såsom lärjungarna (jämför Markus 1:44 där lärjungarna inte får berätta för någon utom en präst).⁴⁵

3.1.6 Sammanfattning

Jag identifierar flera olika roller för Maria från Magdala som uppståndelsevittne i Markusevangeliet.

Maria gör det som en lärjunge förväntas göra. Hon följer troget sin lärare. Alla andra har lämnat Jesus i sticket - hans familj, de tolv lärjungarna, folkmassorna, de andra kvinnorna och de religiösa ledarna. Bara kvinnorna finns kvar, modiga lärjungar som inser att lärjungeskap inte bara handlar om att följa och tjäna utan också att lida och riskera sitt liv för trons skull.

Maria framstår också som en korrekt traditionsbärare, en kvinna som sörjer och besöker graven för att iordningsställa kroppen med kryddor och smörjelse.

Maria är ett trovärdigt vittne. Att besöka en grav var ett kvinnogöromål och därmed klassat som privat, vilket innebär att det befinner sig i den sfär där kvinnan är ett trovärdigt vittne. Kvinnorna hade följt Jesus överallt och de var därför apostoliska vittnen, och därför de karaktärer som var mest värdiga apostelskapet. Kanske räcker det ändå inte till för Markus. Kvinnorna flyr och vi vet inte om de når fram till lärjungarna med budskapet om att de alla ska ses igen tillsammans

---

⁴⁰ Kinukawa 2001:173.

⁴¹ Kinukawa 2001:175.

⁴² Kinukawa 2001:178.

⁴³ Osiek 2001: 217.

⁴⁴ Boring 2006: 448-449.

⁴⁵ Schüssler Fiorenza 1994:322.

med Jesus i Galiléen. Misslyckas de i sitt ärende? Kanske är det bara läsaren som är värdig apostelskapet?

3.2 Matteusevangeliet 28:1-10

Jag fortsätter med Matteusevangeliet.

3.2.1 Författare, berättare och läsare

Enligt Dieter Mitternacht & Anders Runesson skriver den implicita författaren för en implicit läsare som lever nära eller i samma miljö som den judiska verksamheten. Läsarna har erfarenhet av konflikter med de judiska religiösa ledarna. Gruppen har redan separerat sig en hel del från de judiska synagogorna och författaren skriver för att legitimera den nya formationen och uppmuntra läsaren i den nya tron.⁴⁶ Den implicita författaren är allvetande och tillförlitlig genom hela evangeliet vilket präglar den text jag har studerat. Den implicita författaren och läsaren sammanfaller helt med berättaren och lyssnaren i texten. Berättaren beskriver med ett rikt religiöst språk vad som händer och lyssnaren leds genom berättelsen mot en känsla av glädje och hopp.

3.2.2 Karaktärer

Det är Maria från Magdala och den andra Maria, troligen den Maria som finns med i Markusevangeliet, Maria, mor till Jakob som kommer till graven. Kvinnorna är runda till sin karaktär. De handlar visserligen förutsägbart då de i sin trofasthet besöker graven. Att de springer ifrån graven glada och rädda visar däremot på karaktärer med varierande egenskaper. Gudskaraktären är tydligt närvarande och visar sin makt. Gud åstadkommer en jordbävning och skickar en ängel. Gudskaraktären är förutsägbar och därmed platt. Ängeln kan tolkas som en platt eller rund karaktär. Det beror på hur scenen då han sätter sig på den bortrullade stenen tolkas. Om man tolkar händelsen som en maktdemonstration, blir karaktären platt, då Guds ängel är ett sändebud för Guds makt. Om man istället tolkar handlingen som ironi blir karaktären rundare.⁴⁷ Pilatus vakter är platta eftersom de bara visar en känsla, rädsla och agerar därefter. Jesus figurerar i berättelsen i en kroppslig gestaltning, säger inget nytt och ger därför ett platt intryck.

3.2.3 Miljö

Thomas R.W. Longstaff menar att det är logiskt att det är just kvinnorna som kommer till graven. Det var sedvanligt att man vaktade graven, ofta en klippgrav, i tre dagar för att säkerställa att personen verkligen var död, och inte kom till liv igen. Det var oftast kvinnor som stod för detta moment liksom för själva sörjandet.⁴⁸ Kvinnans uppgift var att sörja de döda då hon enligt äldre tradition

---

⁴⁶ Mitternacht & Runesson 2006:211–212.

⁴⁷ 3.2.5.

⁴⁸ Longstaff 2001:198–201.

står närmare de födda och därmed också de döda. Männen skyr det orena och okända och har till uppgift att forsla kroppen till graven.⁴⁹

En teori är att gravberättelsen har ett ursprung i kvinnogrupper med egna muntliga traditioner som gestaltar livet ur ett kvinnligt perspektiv. Enligt äldre traditioner i judendomen kunde en kvinna inte vittna om offentliga handlingar, däremot privata angelägenheter. Gravbesöket, ett kvinnögörsmål och därmed klassat som privat befinner sig i den sfär där kvinnan är ett trovärdigt vittne.⁵⁰

3.2.4 Struktur och handling

Verser

1-8 Maria från Magdala och den andra Maria besöker graven

1-4 Ängeln rullar bort stenen

5-6 Ängeln med budskap om uppståndelse

7 Sändning av kvinnor till lärjungarna

8 Kvinnorna beger sig till lärjungarna

9-10 Kvinnorna möter Jesus som sänder dem till lärjungarna

Vers 1-4:

Textens första mening lyder ” Ὁψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων”. Ὁψὲ är enligt Ulrich Luz ett adverb som tillsammans med genitivformen σαββάτων av σάββατον, översätts sent på sabbaten. ἐπιφωσκούσῃ kan betyda både gryning och skymning.⁵¹ Det blir svårt att veta precis när kvinnorna kom men någon gång mellan sen lördag och tidig söndag. Dessförinnan har de på avstånd bevittnat såväl Jesus död som begravning.

Vers 5-6:

För den implicita författaren är uppståndelsen inte en ny början utan en bekräftelse på Jesus ord och väg och på Jesus lydnad till Guds vilja. Det finns inget brott mellan Jesus och den uppståndne. Ängeln, ett kraftmedel från Gud, behövs för att förklara för kvinnorna det som Jesus själv sagt dem men som är så svårt att förstå. Kvinnorna går inte in i graven för att kontrollera ängelns budskap. Den implicita läsaren tvivlar inte på att graven är tom. Det är ängelns budskap som står i centrum för tron på uppståndelsen, inte det faktum att graven står tom.

Vers 7:

Missionsbefallningen som ges åt kvinnorna är inte generell, utan begränsad till lärjungarna, som alla är mottagare och förkunnare av evangeliet.⁵²

⁴⁹ Osiek 2001: 214.

⁵⁰ Osiek 2001: 214-216.

⁵¹ Luz 2005: 594.

⁵² Luz 2005: 597.

Matteusevangeliet använder en passivform, Ἠγέρθη av verbet ἐγείρω, att uppstå, vilket kan tolkas som att Gud är inblandad i upplyftandet av Jesus. Ängeln ber kvinnorna att skynda sig till Jesus lärjungar för att "säga" att han är uppstånden från de döda. Här används en imperativ form, εἶπατε av εἶπω. Ängeln fortsätter med imperativ, ἰδοὺ av verbet "se", εἶδω och fortsätter "han går före er till Galiléen där ni kommer att se honom". I och med att det första imperativet, säg, riktar sig till kvinnorna, är det rimligt att även det andra riktar sig till dem. De är alltså inkluderade i den krets som ska få återse Jesus i Galiléen.

Vers 8:

Kvinnornas känslor är ambivalenta, glädje men också rädsla.⁵³

Vissa menar att vers 9 och 10 kan vara ett tillägg. Jesus tycks upprepa ängels budskap. Han ber kvinnorna att inte vara rädda, vilket tyder på att han liknar ängeln, har en gudomlig prägel, som det är naturligt att vara rädd för. Av Jesus får kvinnorna ett lite annorlunda budskap att förmedla till lärjungarna. Han ber dem gå iväg och berätta för bröderna om honom och att de ska gå iväg till Galiléen där de kommer att få se honom. Här är alltså kvinnorna inte längre inkluderade. Jesus omnämner lärjungarna, "bröder", för att visa att hans kärlek för dem inte gått om intet trots att de lämnat hans sida på slutet. Kvinnorna får inte heller av Jesus någon egen tillåtelse att förkunna. De kommer inte att vara med på berget i Galiléen där Jesus förkunnar sin missionsbefallning. Uppenbarelsen av Jesus för kvinnorna är inte viktig i sig själv, utan förbereder bara för scenen i 28:16-20.⁵⁴

3.2.5 Retorik

Longstaff pekar på ironiska tendenser i texten. Vakten och förseglingen av graven, beställda av överstepräster och fariséerna (27:62-66), utgör hinder för inspektionen. Det finns i texten en spänning mellan den implicita författaren, läsaren och dessa grupper.⁵⁵ Kvinnorna kom för att se graven. Och de fick se en jordbävning, en nedstigande ängel som rullar undan stenen och sätter sig på den.⁵⁶ En ironisk styrkedemonstration från Gud. Gud raserar översteprästernas plan och möjliggör kvinnornas mål att få se graven. Vakterna, översteprästernas verktyg, drabbas först av yttre omvälvning, jordskalvet, sen av inre omvälvning, när de skakar av skräck.⁵⁷

Verserna 9 och 10 är enligt vissa ett senare tillägg vilket man kan finna tecken på. Det blir viktigt för författaren att kvinnorna träffar Jesus i Jerusalem, inte bara i Galiléen. De tar i hans uppståndna kropp. Dessa nyheter signalerar en senare teologi.⁵⁸ Det faktum att senare tolkning i kyrkan brukar se Petrus och lärjungarna som uppståndelsevittnen, indikerar att den ursprungliga texten troligen grundar

⁵³ Luz 2005: 598.

⁵⁴ Luz 2005: 607.

⁵⁵ Longstaff 2001:203.

⁵⁶ Osiek 2001: 208.

⁵⁷ Luz 2005: 595-596.

⁵⁸ Osiek 2001: -208-209.

sig i en tidig tradition som senare har krävt ett tillägg i dessa verser.⁵⁹ Fokus byter från kvinnorna till Jesus och kvinnorna är inte längre inkluderade bland de inbjudna till Galiléen.

För den implicita författaren är jordliga Jesus samma som uppståndne Jesus. Han hälsar kvinnorna med den grekiska hälsningsfrasen Χαίρετε och fördjupar därmed den glädje (Χαίρω) kvinnorna känner. Att hålla hans fötter är ett uttryck för vördnad.⁶⁰ Enligt Dale C. Allison beskriver folktraditioner över hela världen andar utan fötter. Den implicita författaren vill kanske visa att den uppståndne Jesus inte är en ande.⁶¹

3.2.6 Sammanfattning

Jag identifierar flera olika roller för Maria från Magdala som uppståndelsevittne i Matteustexten.

Maria gör det som en lärjunge förväntas göra, troget följa sin lärare. Detta sätts i kontrast till de övriga trossvaga lärjungarna.

Maria framstår också som en korrekt traditionsbärare, en kvinna som sörjer och kontrollerar graven enligt instruktion. Detta ses i kontrast till bristfälligt troende judiska etablissemanget som försvårar traditionsutförandet genom att försegla och vakta graven så att lärjungarna inte kan komma in.

Maria är ett trovärdigt vittne vid gravbesöket, ett kvinnogöromål och därmed klassat som privat befinner sig i den sfär där kvinnan är ett trovärdigt vittne.

Varken ängeln eller Jesus ger Maria tillåtelse att förkunna. Marias roll är begränsad till att vara apostel åt apostlarna, dvs. tala om för övriga lärjungar att de ska ta emot och förkunna evangeliet. Detta förstärks av det faktum att kvinnorna inte är med på berget i Galiléen där Jesus förkunnar sin missionsbefallning.

3.3 Lukasevangeliet 24:1-12

Vers 12 i Lukasevangeliets berättelse om den tomma graven finns inte med i majusklerna Bezae Cantabrigiensis och Claromontanus. Detta kan påverka min analys.

3.3.1 Författare, berättare och läsare

Den implicita/verkliga författaren till Lukasevangeliet, som också anses ha skrivit Apostlagärningarna⁶², är en hellenistiskt välutbildad teolog som skriver för icke-judiska kristna med kopplingar till synagogor i diasporan. Eftersom Jerusalem är ett tydligt centrum i berättelsen verkar det som det också finns många kristustroende judar bland läsarna.⁶³

Berättare sänder ett budskap till lyssnaren att vänta tålmodigt på frälsaren och under tiden leva som mästaren gör och förkunna evangeliet överallt.

⁵⁹ Luz 2005: 606.

⁶⁰ Luz 2005: 607.

⁶¹ Allison 2004: 542.

⁶² Se 3.3.5.

⁶³ Mitternacht & Runesson 2006: 217-218.

Överheten behandlas med diplomati och samtidigt förmedlas ett budskap om barmhärtighet för de fattiga.⁶⁴

3.3.2 Karaktärer

I Lukasevangeliet är det alla kvinnorna som följt Jesus från Galiléen som går till Jesus grav med välluktande kryddor och oljor som de förberett Först i vers 10 namnges tre av kvinnorna, Maria från Magdala, Johanna och Maria, Jakobs mor. Kvinnorna visar på rund karaktär då de under berättelsens gång hinner bli förvånade, förskräckta, insiktsfulla och initiativrika. Liksom i Markus- och Matteusevangeliet finns det mycket som tyder på att de två männen är änglar.⁶⁵ Änglarna, som ger ett platt intryck, talar till kvinnorna på ett överlägset sätt, vilket inte är helt orimligt för karaktärer sända av Gud. Gud, en platt karaktär, befinner sig i berättelsens bakgrund genom att sända änglar och medverka till Jesus uppståndelse. Kvinnorna för vidare budskapet till de elva apostlarna och alla andra som var med dem, av vilka Petrus är särskilt namngiven. Gruppen av apostlar och alla andra framstår som platta karaktärer. Petrus, är däremot rundare då hans agerande inte är helt förutsägbart och lättolkat.

3.3.3 Miljö

Jerusalem är ideologiskt centrum.⁶⁶ Berättaren förmedlar inte att lärjungarna ska återse den uppståndne Jesus i Galiléen som i Markus- och Matteusevangeliet.

3.3.4 Struktur och handling

Verser

1-2 Kvinnorna besöker graven

3 Kroppen är borta

4-7 Ängeln med budskap om uppståndelsen och uppmaning att minnas

8-10 Kvinnorna minns och berättar för alla

11 Kvinnorna blir inte trodda av lärjungarna

12 Petrus springer till graven

Vers 1-3:

Berättaren kallar Jesus för herren, vilket visar för lyssnaren att Jesus inte har degraderats av den ovärdiga korsfästelsen.

Vers 4-7:

Att männen i graven är änglar blir tydligt i vers 23 där två lärjungar på väg till Emmaus återberättar händelsen. Det finns paralleller i Apostlagärningarna 1:10,

⁶⁴ Mitternacht & Runesson 2006: 218-219.

⁶⁵ Se 3.3.4.

⁶⁶ Mitternacht & Runesson 2006: 218-219.

"två män i vita kläder" och i 10:30 "en man i skinande vita kläder", där änglar åsyftas. Männens tillrättavisar kvinnorna på ett sätt som liknar Jesus tilltal till Sadukéerna när de förnekar att det finns en uppståndelse i Luk 20:38.⁶⁷ Enligt Joel B Green börjar männens fråga med det interrogativa pronomenet i ackusativ neutrum. "Τί" som kan läsas som antingen "Vad" eller som "Varför". François Bovon tolkar det som ett "Varför" eftersom han menar att ett "Vad" borde ha uttryckts med en annan form, Τίνα, ackusativ maskulin. "Varför" blir en retorisk fråga, egentligen kritik. I Luk 20:28 säger Jesus att Gud inte är en Gud för de döda utan för levande.⁶⁸ Alltså ska kvinnorna, om de tror på Jesus uppståndelse, inte leta efter honom vid graven. Trots goda avsikter har kvinnorna ännu inte förstått Jesus budskap om uppståndelsen och missbedömt Guds kraft.⁶⁹ Kvinnorna uppmanas komma ihåg Jesus ord när han undervisade dem i Galiléen, att Jesus måste lida först innan han rättfärdigas för att Guds vilja ska infrias.

Vers 8-10:

Kvinnornas svar på budskapet liknar Petrus reaktion i Luk 22:61 där han kom ihåg vad herren förutsagt om Petrus förnekanden. Nu är det kvinnorna som kommer ihåg Jesus ord. Att komma ihåg betyder mer än att minnas. Det betyder också att komma till insikt. Kvinnorna får ingen instruktion att dela sin upplevelse, men gör det ändå spontant då de kommit till insikt och vill dela allt detta.⁷⁰

Genom att namnge tre av kvinnorna blir budskapet mer trovärdigt, särskilt då kvinnorna följt med från Jesus tidiga mission. Att nämnas vid namn gör deras utvaldhet som lärjungar tydligt.

Vers 11:

De elva avfärdar budskapet som löst tal, λήρος, som är en medicinsk term för att yra vid hög feber. Deras reaktion kan förklaras med att lärjungarna ännu inte kan ta till sig uppståndelsebudskapet. Alternativt handlar det om att budskapet kom från kvinnor, i en värld där inte alla såg en kvinnans vittnesmål som trovärdigt. Josephus skrev exempelvis att kvinnor var för impulsiva och yra för att kunna tas på allvar.⁷¹

Vers 12:

Petrus agerar som motvikt till lärjungarnas negativa respons genom att gå sin egen väg, lyssna till kvinnornas vittnesmål och välja att kontrollera graven.⁷² Det tycks som om budskapet måste bekräftas för lyssnaren genom att den främste manlige lärjungen springer för att kontrollera.⁷³ Trots alla vittnesmål

---

⁶⁷ Green 1997: 837.

⁶⁸ Bovon 2012: 350.

⁶⁹ Green 1997: 836-837.

⁷⁰ Green 1997: 838.

⁷¹ Green 1997: 839-840.

⁷² Green 1997: 840.

⁷³ Bovon 2012: 353.

om uppståndelsen kommer lärjungarna, enligt Jane Schaberg, till tro först vid Jesus uppenbarelse i Emmaus.⁷⁴

Petrus återvänder hem, πρὸς ἑαυτὸν, ett begrepp med dubbel innebörd. Både hem till sitt hus och hem till "sig själv" i en mer intern betydelse.⁷⁵

Evangeliet slutar med att den uppenbarade Jesus välsignar de elva och alla andra som samlats (24:13-53). Det är osäkert om kvinnorna finns med.

3.3.5 Retorik

Berättelsen om den tomma graven inleder avsnittet (Luk 24:1-53 och Apg 1:1-2:40) som knyter samman Jesus liv på jorden med kyrkans första tid i Apostlagärningarna.⁷⁶ Exempelvis låter först kvinnorna de elva och alla andra få höra, det vill säga gruppen som följde Jesus under hans livstid. Därefter är det apostlarna, den framtida kyrkan, som får höra.⁷⁷

Berättelsen om den tomma graven fungerar som brygga mellan berättelsen om Jesus död/begravning och uppenbarelseberättelserna som följer.⁷⁸ Kontrasten mellan vad kvinnorna finner, en tom grav (vilket de inte räknat med) och inte finner, Jesus kropp (vilket de räknat med) blir stark. Kontrasten fortsätter i kommande verser, när kvinnorna sänker blicken för männen medan männen ifrågasätter kvinnornas besök.⁷⁹

Tidigare har berättaren beskrivit lärjungarnas oförmåga att förstå Jesus ord om hans död och uppståndelse, men i detta avsnitt kommer ett genombrott för kvinnorna som får en gudomlig förklaring genom änglarna. Petrus går för att se själv och öppnar på så sätt upp för möjligheten att de manliga lärjungarna också kan förstå så småningom. Peter blir förundrad, men inte uppfylld av förståelse och tilltro som kvinnorna.⁸⁰

Berättelsen exemplifierar den spänning som finns i Lukasevangeliet då det gäller kvinnosynen. Det råder en spänning mellan öppnade möjligheter och samtidigt en tydlig gränssättning. Kvinnorna representerar kontinuiteten i budskapet om Jesus korsfästelse, begravning och den tomma graven eftersom de är med hela vägen. De representerar också länken tillbaka till Galiléen, till minnet av Jesus.⁸¹ Kvinnorna är aktiva mottagare, inte passiva förmedlare av ett budskap som är ämnat för männen. Fokus ligger istället på kvinnornas roll som lärjungar.⁸² Det är tydligt att kvinnorna är lärjungar. Det är direkt till dem ängeln vänder sig med budskapet om att minnas och han ber dem inte att gå vidare till de manliga lärjungarna. Kvinnorna är med i Galiléen i kap 8.2-3, tillsammans med de tolv. De har blivit botade från onda andar och sjukdomar och namnges som Maria från

⁷⁴ Shaberg 1995:379.

⁷⁵ Bovon 2012: 355.

⁷⁶ Bovon 2012: 343.

⁷⁷ Bovon 2012: 352.

⁷⁸ Green 1997: 836.

⁷⁹ Bovon 2012: 345.

⁸⁰ Green 1997: 836.

⁸¹ Seim 1994:147-148.

⁸² Seim 1994:150-151.

Magdala, Johanna, hustru till Herodes förvaltare Kusas och Susanna (som aldrig nämns igen). Kvinnor är också framträdande i barndomsberättelserna och i berättelsen om Martha och Maria. Alla vänner, däribland kvinnorna, bevittnar på avstånd Jesus korsfästning.

Bara kvinnorna ser gravläggningen.⁸³ Ben Witherington menar att den implicita författaren inkluderar kvinnorna bland lärjungarna för att visa på det universella i evangeliets budskap. De utgör dessutom en bild för hur en lärjunge ska vara: trogen Jesus i gott och ont, ett vittne till Jesus arbete och person, en tjänare till Jesus, någon som är villig att bidra med egna ekonomiska medel och en mottagare av Jesus undervisning och botande. För att bli denna lärjunge krävs att kvinnan bryter mot den tolkade Tora. Att lämna sitt hem och resa med Jesus är en skandal. Jesus avfärdade inte alla traditionella regler, men höll inte med om att kvinnan var flyktig, lägre i rang och månatligt oren.⁸⁴ Witherington menar att kvinnorna inte botades för att bli frihetskämpar utan för att tjäna och försörja Jesus och lärjungarna. Deras traditionella kvinnoroll som omhändertagare i familjen fick en ny innebörd inom ramen för lärjungaskapet, att sörja för den andliga familjen.⁸⁵ De Boer ifrågasätter Witheringtons resonemang och menar att beskrivningen av kvinnorna som omhändertagande, praktiskt och ekonomiskt, ger en generell bild av hur en föredömlig lärjunge, man och kvinna bör vara. Detta rimmar enligt de Boer väl med Lukasevangeliet som generellt förespråkar barmhärtighet.⁸⁶

Lärjungarna delas emellertid i två grupper, kvinnorna och de 12. Båda grupperna verkar ha tre kärnlärjungar. Först i Apostlagärningarna förmedlas att grupperna har olika roller. Männerna blir ledare.⁸⁷ Kvinnorna är trovärdiga och insiktsfulla vittnen vid graven, men de saknar auktoritet, då den inte är given till dem varken av änglar eller manliga lärjungar.⁸⁸ Kvinnorna saknar auktoritet att förkunna evangeliet och de skapar bara förvirring⁸⁹.

Verbet $\mu\mu\nu\eta\sigma\kappa\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$, att komma ihåg, i kombination med Jesus ord är vanligt förekommande i Nya Testamentet. Det kan vara en metod för att introducera Jesusord. Att änglarnas budskap tycks lugna kvinnorna är tydligt då inget sägs om deras sinnesstämning därefter.⁹⁰

Kvinnorna är trovärdiga som första vittnen till uppståndelsebudskapet av flera skäl. De berättar allt, $\pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha$. I avsnittet om Emmausvandrarerna (24.22) upprepas deras utsaga. Kvinnorna är tillräckligt många för att de ska ses som trovärdiga. Tre av dem namnges vilket är standard för signering av vittnesprotokoll. Lukasevangeliet använder imperfekt, $\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\gamma\omicron\nu$ av $\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omega$, vilket kan innebära att kvinnorna inte bara berättade för apostlarna en gång, utan att de upprepade sin berättelse. En ironisk spänning skapas i och med att

---

⁸³ Osiek 2001: 209-210.

⁸⁴ Witherington 2001:135.

⁸⁵ Witherington 2001: 137-138.

⁸⁶ de Boer 2001: 143-144.

⁸⁷ de Boer 2001: 149.

⁸⁸ de Boer 2001: 156.

⁸⁹ de Boer 2001: 159-160.

⁹⁰ Seim 1994:151-153.

kvinnorna, som generellt anses som mindre trovärdiga än männen, är de som har rätt i sammanhanget. Petrus framstår i bättre dager än övriga män, men det är bara kvinnorna som kommer över sin initiala förundran över att graven är tom.⁹¹ Spänningar i berättelsen belyser spänningen mellan kvinnor och män i den tidiga kyrkan. Genom att sätta en grupp kvinnliga lärjungar mot en grupp manliga och visa att männen inte uppfattar kvinnorna som trovärdiga, visar den implicita författaren vem som ska leda. Trots kvinnornas tidiga bekräftelse av uppståndelsen, är det männen som för budskapet vidare ut i världen. Den publika sfären tillhör männen.⁹²

I den alternativa läsarten slutar berättelsen innan Petrus springer för att se graven. I denna läsning bekräftas inte kvinnornas budskap om den tomma graven och övergången till nästa avsnitt blir lite kantigare. Det medför dock inga större retoriska avvikelser, eftersom det ändå inte är förrän i stycket om Emmausvandrarerna som de manliga lärjungarna kommer till insikt om Jesus uppståndelse i och med hans uppenbarelse.

3.3.6 Sammanfattning

Jag identifierar flera olika roller för Maria från Magdala som uppståndelsevittne i Lukasevangeliet. När berättelsen börjar nämns hon inte vid namn utan ingår som en av alla kvinnliga lärjungar som följt Jesus.

Maria är en trogen lärjunge, som följer och tjänar sin mästare genom livet ända fram till hans grav.

Maria framstår som en korrekt traditionsbärare. Hon sörjer och kontrollerar graven.

Maria är trovärdiga vittne vid gravbesöket, ett kvinnogöromål i den privata sfären där kvinnan är ett trovärdigt vittne. Vittnesmålet förstärks då Maria är en av tre kvinnor som särskilt namnges och på så sätt enligt tradition garanterar vittnesmålet.

Maria och de övriga kvinnliga lärjungarna är de första som kommer till insikt om Jesus uppståndelse.

Maria och de övriga kvinnorna blir ett verktyg för att förmedla den spänning som finns mellan vad kvinnor och män ska se som sin uppgift i den tidiga kyrkan.

Maria och övriga kvinnor visar också vad som krävs för att lärjungarna ska komma till insikt. Först med ett budskap från Gud, genom änglar eller en uppstånden Jesus kan lärjungarna verkligen förstå. Maria och kvinnorna blir redskap för Lukas uppståndelsesteologi.

3.4 Johannesevangeliet 20:1-18

Johannesevangeliet är det sista kanoniska evangeliet som jag analyserar.

---

⁹¹ Seim 1994:156–157.

⁹² Seim 1994:159–162.

3.4.1 Författare, berättare och läsare

Schüssler Fiorenza pekar på att den verkliga författaren skulle kunna vara en kvinna då evangeliet tecknar porträtt av fem kvinnliga lärjungar. Maria från Magdala är en av dem. Detta kan tyda på ett paradigm med kvinnor som apostoliska lärjungar och ledare.⁹³ Ett alternativ är att den implicita författaren tar ett kvinnligt perspektiv och/eller att den implicita läsaren är en kvinna.

Den implicita författaren har en egen roll i berättelsen då den är identisk med den lärjunge som Jesus älskar.⁹⁴

Den implicita författaren kritiserar det romerska samhällets politik och patriarkala struktur och presenterar ett alternativ där ledarskapet handlar om att tjäna och älska varandra – som vänner.⁹⁵ De tolv framstår inte som ledare. Alla lärjungar är pånyttfödda genom anden och har på så vis fått den nya skapelsens kraft att förlåta synder. Den uppståndne visar sig för alla lärjungarna, inte bara de tolv. De implicita läsarna bildar en egalitär kommunitet med den älskade lärjungen som apostolisk auktoritet och symboliskt centrum.⁹⁶

3.4.2 Karaktärer

Maria från Magdala är den enda kvinnan som besöker graven. Hon blir enligt texten först ledsen och sedan glad när hon upptäcker Jesus. Det ligger många fler känslor under textens yta, som exempelvis frustration och envishet. Denna mångfacetterade karaktär framstår som rund. Simon Petrus karaktär verkar inte reagera utan går bara hem. Bristen på egenskaper gör hans karaktär platt. Den andre lärjungen som Jesus älskade är något mer rund, lite mer levande i sin karaktär, då han först tvekar gå in i graven och sedan kommer till tro. Jesus är en rund karaktär med spännande repliker. Gud är bara indirekt involverad i berättelsen genom att sända änglarna och Jesus och därför ganska platt. Änglarna ger ett platt intryck. De säger det förutsägbara och är placerade på ett symboliskt förutsägbart sätt.

3.4.3 Miljö

Johannesevangeliet brukar dateras till 90-110 v.t., riktat till en grupp kristna i stark konkurrens med andra religiösa rörelser i samma miljö.⁹⁷ Templet i Jerusalem är inte platsen för gudstjänst, det är där den uppståndnes "kropp" är, bland de pånyttfödda i anden.⁹⁸

---

⁹³ Schüssler Fiorenza 1994:333.

⁹⁴ Mitternacht & Runesson 2006: 229.

⁹⁵ Schüssler Fiorenza 1994:323-324.

⁹⁶ Schüssler Fiorenza 1994:325.

⁹⁷ Mitternacht & Runesson 2006: 217.

⁹⁸ Schüssler Fiorenza 1994: 328-329.

3.4.4 Struktur och handling

Vers

1-10: Den tomma graven

1-2: Marias upptäckt

2-7: Den saknade kroppen

5-7: Svepningen

2-10: Lärjungen som Jesus älskade och Petrus vid graven

11-18: Uppenbarelse för Maria

11-13: Ängelns vittnesmål

14-16: Igenkännandet av Jesus

17: Marias sändning och Jesus uppstigning

18: Marias vittnesmål

Vers 1-2:

Endast Maria nämns men det är tydligt att berättaren tänker på traditionen att hon har fler kvinnor med sig. I vers två visar pluralformen i första person, οἴδαμεν av εἶδω, att veta, att de har varit fler på plats vid upptäckten. Det verkar också otroligt att en kvinna skulle gå ensam någonstans, särskilt då hon inte var från trakten. En förklaring till att berättaren väljer att lyfta fram Maria är enligt Craig S. Keener att denne i sin berättelse genomgående har ett fokus på personliga relationer mellan individer.⁹⁹

Det var mörkt då hon kom. Kanske är det en stilfigur som visar det mörka i situationen, i kontrast till ljuset som kommer. Kanske visar det på Marias trofasthet, att komma så fort hon bara får efter sabbaten.¹⁰⁰ Kanske är det mörkt för att ge färg till hennes sinnesstämning.

Den implicita läsaren finner hennes ord om att någon har tagit herren trovärdiga. De vet att det är Gud som har tagit honom då de har läst Jesus tal om sin död och upphöjelse i 12:20 ff. och om mötet med fadern i kapitel 14 och 16.

Maria titulerar Jesus med Herren, vilket egentligen först förekommer efter uppståndelsen i Johannesevangeliet.¹⁰¹ Förstår hon redan att han uppstått?

Vers 2-7:

Den som ägde graven kanske inte tillät att Jesus, en vanhedrad korsfäst, begravs där. Någon kan ha tagit kroppen för att använda den till magi, vilket var vanligt för kroppar som erfarit en våldsam död.¹⁰²

⁹⁹ Keener 2003: 1178.

¹⁰⁰ Keener 2003: 1178.

¹⁰¹ Keener 2003: 1179.

¹⁰² Keener 2003: 1181.

Vers 5-7:

Den implicita läsaren inser att det inte har varit någon där och stulit kroppen. De skulle aldrig ha lämnat svepningen liggande och huvudduken hopvikt.¹⁰³

Vers 2-10:

Den andre lärjungen är den som når graven först, men Petrus blir den förste att gå in vilket, enligt Ernst Haenchen, troligen har att göra med en tradition där Petrus är den förste att upptäcka den tomma graven. Den andre lärjungen blir dock den förste att tro på uppståndelsen. Den implicita författaren gör på så sätt att han blir den främste. De måste se graven för att tro. Ingen skrift finns ännu som talar om att uppståndelsen ska ske.¹⁰⁴

Vers 11-18:

Maria är det första vittnet som får uppleva den uppstigne Jesus i en uppenbarelse. Hon är den första som sänds ut med det glada budskapet.¹⁰⁵

Vers 11-13:

Symboliken i det vita hos änglarna som kontrasteras med mörkret som Maria, den sörjande, befinner sig i, framstår tydligt.¹⁰⁶

Vers 14-16:

Det är rimligt att Maria uppfattar Jesus som trädgårdsmästare då graven ligger i en trädgård. Maria är beredd till stor fysisk ansträngning för att bära kroppen till graven. Hon vill visa vördnad för sin herre genom att se till att hans gravläggning blir korrekt utförd.

Det är inte främst av personlig förlust av den stora kärleken, som Maria sörjer. Hon är representant för lärjungarnas situation. Hennes sorg förvandlas till glädje som Jesus lovat i sitt avskedstal. Hon är den trofaste lärjungen: Vem söker du? Verbet ζητέω, att söka, har en utvidgad betydelse. Det betyder att studera och att handla som en lärjunge. Maria söker Jesus och finner honom. Hon har möjlighet till det då hon har hört och kommer ihåg hans undervisning. Maria tillhör herrens hjord. Han kallar sina lamm vid namn och de känner igen hans röst (10:3-4). Så fort Jesus säger Marias namn känner hon igen honom. Hennes svar tillhör en sann lärjunge: Lärare.¹⁰⁷

Vers 17:

Att Jesus sänder Maria, en kvinna, med vittnesmål om hans uppståndelse, är uppseendeväckande för denna tid. Det finns ingen apologetisk anledning till valet, men kanske ett djupt teologiskt budskap i att överbrygga genus-restriktioner.¹⁰⁸

---

¹⁰³ Keener 2003: 1182.

¹⁰⁴ Haenchen 1984:208.

¹⁰⁵ Keener 2003: 1185.

¹⁰⁶ Keener 2003: 1189.

¹⁰⁷ Schüssler Fiorenza, 1994:333.

¹⁰⁸ Keener 2003: 1192.

3.4.5 Retorik

Berättaren använder sig av jämförelser mellan karaktärerna i sin berättelse för att skapa en stegring i svaren på den ultimata frågan om hur man ska tro. Den älskade lärjungen tror då han ser den tomma graven. Maria tror då hon hör sin Rabbouni. Först då någon känner skriften kan hen tro. Thomas känner på Jesus sår innan han tror. Berättaren bygger upp och avslutar med en klimax i vers 29 "Saliga är de som inte har sett men ändå tror".

Berättaren kontrasterar Marias trofasthet mot männens beslut att lämna graven. Det blir extra skamligt i en patriarkal struktur för männen att det är en kvinna som lyckas bättre än dem.¹⁰⁹ Lärjungarna ska fokusera på altruistisk kärlek och att tjäna. Jesus hatades och dödades för sitt budskap. På samma sätt hatas hans lärjungar, som är världens vittnen. Gud älskar världen och Gud är kärlek. Jesus dör för sin kärlek och ber lärjungarna att älska varandra. Lärjungarna vittnar genom sin kärlek till varandra som ytterst handlar om att vara beredd att dö för sina vänner. På så sätt visar de att de inte är "av denna värld", inte styrda av hat och död (destruktiva krafter), utan av Guds livgivande kraft genom Jesus.¹¹⁰ Lärjungaskapet i Johannesevangeliet är både kvinnor och män. Maria från Magdala blir inte bara det första vittnet till den tomma graven utan också den första som får uppleva den uppståndne Jesus i en uppenbarelse.¹¹¹ Hon blir apostlarnas apostel då hon skickas till bröderna.¹¹²

Harold W. Attridge undersöker tolkningar av vers 17. Kyrkofäderna förklarade texten på många olika sätt. Maria som inte förstod Jesus himmelska tillstånd (Ambrosius), brist på tro på Jesus gudomlighet (Augustinus), respekt för den uppståndna kroppen (Chrysostomos). Vissa forskare som Bultmann och Haenchen menade att händelsen kan ha en teologisk betydelse, att det som sker efter döden är en reell transformation av den döde kroppen till ett himmelskt tillstånd.¹¹³ Esther de Boer ser på dialogen som en etisk instruktion till Maria att inte hålla fast vid det som varit (relationen till den levande Jesus), utan gå vidare och berätta om den uppståndne Jesus som besegrat döden.¹¹⁴ Andra forskare som Van Tillborg och Fehribach lyfter fram det marginaliserande och underordnande i Jesus avvisande, som speglar kvinnors roll i berättelsen.¹¹⁵ D'Angelo definierar ögonblicket som en känslig övergång för Jesus. Kanske innebär det direkt fara för Jesus och/eller Maria om hon rör honom i denna känsliga fas. Jesus är död, men ännu inte uppstigen till sin fader. Hon menar också att det är en särskild ära och ett speciellt förtroende från Jesus att Maria får möta honom i detta känsliga och intima läge.¹¹⁶

---

¹⁰⁹ Keener 2003: 1178.

¹¹⁰ Schüssler Fiorenza, 1994:323.

¹¹¹ Schüssler Fiorenza, 1994:326.

¹¹² Schüssler Fiorenza, 1994:332.

¹¹³ Attridge 2003:143–144.

¹¹⁴ Attridge 2003:148.

¹¹⁵ Attridge 2003:157.

¹¹⁶ Attridge 2003:163–165.

3.4.6 Sammanfattning

Jag identifierar flera olika roller för Maria från Magdala som uppståndelsevittne i Johannestexten.

Maria är en exemplarisk lärjunge på många sätt. Hon följer, tjänar och älskar honom från liv till död. Hon tror på hans uppståndelse när hon hör hans röst.

Maria framstår som en korrekta traditionsbärare. Hon sörjer och kontrollerar graven. Hon letar och frågar efter Jesus kropp, med avsikt att ta med den tillbaka till graven.

Petrus och den andre lärjungen tar hennes ord för sanning. Ingenstans i berättelsen ges intrycket av att Maria är otillförlitlig. Hon framstår som ett trovärdigt uppståndelsevittne.

Jesu sänder Maria till bröderna för att berätta om hans uppstigning. Hon blir apostel åt apostlarna.

Maria kommer till tro på den uppståndne när hon hör hans röst. Den implicita författaren använder sig av Maria för att förmedla sin uppståndelseologi och för att visa Jesus intimitet med sina lärjungar.

3.5 Mariaevangeliet

Jag avslutar min analys genom att studera det apokryfa Mariaevangeliet.

Det finns två textvarianter till den koptiska text, Berlinensis Gnosticus [BG] 8502, som jag har studerat. Dessa är två grekiska fragment, P. Oxyrhynchus 3525 och P. Rylands 463, och avviker till viss del i innehåll, vilket kommenteras i min analys.

3.5.1 Författare, berättare och läsare

Mariaevangeliet brukar räknas till de gnostiska texterna, trots att den saknar vissa särdrag.¹¹⁷ Kanske skrevs evangeliet för en verklig/implicit kvinnlig läsekrets. Den verkliga/implicita författaren kan ha varit en kvinna som ville ge den ledande rollen till en kvinna i berättelsen.¹¹⁸ Berättaren har i texten en undanskymd roll. Uppgiften blir att leda lyssnaren från en dialog till nästa. Den implicita författaren är allvetande och trovärdig. Denne visar det genom att karaktärerna förmedlar ett komplicerat budskap till den implicita läsaren.

3.5.2 Karaktärer

Maria nämns aldrig med sitt epitet "från Magdala". Ändå är det högst troligt att det är denna Maria som avses och inte Maria, Jesus moder. Denna bedömning baseras på stavningen av hennes namn, att Jesus mor Maria som det annars kunde varit inte dyker upp i sammanhang där konflikter mellan henne och lärjungarna beskrivs. Dessutom omnämns Maria som den som Jesus älskade mer än [alla] lärjungar, vilket speglas i Mariagestalten i Filipevangeliet.¹¹⁹ Karaktärerna, Petrus,

---

¹¹⁷ Marjanen 1996:94.

¹¹⁸ Marjanen 1996:117.

¹¹⁹ Marjanen 1996:95.

Jesus, Maria, lärjungarna, Andreas och Levi driver berättelsen framåt och kan alla beskrivas som runda i och med att de framstår som innehavare av flera egenskaper och ibland motsägelsefulla. Också ickemänskliga karaktärer figurerar i berättelsen såsom det goda, lusten, själen, krafter och former. Gud verkar i bakgrunden, men ljuset skiner på frälsaren.

3.5.3 Miljö

Texten skrevs på 100-talet¹²⁰, då det fördes diskussioner om såväl validiteten hos traditionen om Maria från Magdala, som reliabiliteten hos kvinnors andliga ledarskap och privata uppenbarelser.¹²¹ Den implicita författaren kritiserar apostlarnas ensamrätt till undervisning och privata uppenbarelser. I texten är det tydligt att Marias andliga auktoritet och ledarskap för kvinnor legitimeras.

3.5.4 Struktur och handling

Sidor och rader

1-6 Saknade sidor

7.1–8.11 Frälsaren undervisar om materia, synd och det goda

8.11–9.4 Frälsaren sänder och tar avsked

9.5–12 Lärjungarnas reaktion på frälsarens avsked

9.12–24 Maria tröstar de andra lärjungarna

10.1-9 Petrus ber Maria att undervisa

10.9–23 Marias undervisning om visioner och intellekt

15.1–17.9 Marias undervisning om själens uppstigning

17.10–19.2 Lärjungarna dividerar om Marias undervisning

(Källa: King 1995:602 ff.)

7.1–8.11:

Diskussionen mellan frälsaren och lärjungarna sker i dialogform. Formatet är frågor från lärjungarna som besvaras av Jesus och varje svar avslutas med frasen "Han som har öron att höra med, låt honom höra", ett klassiskt Jesus-ord från exempelvis Markusevangeliet 4:3. Jesu förmedlar en syn på materia som överensstämmer med Platon och stoikerna. Jesus hävdar senare att synd inte finns, vilket måste ses i sammanhanget att synd är en handling i den materiella världen och då inte kan ligga till grund för värden som gott, ont, rätt och fel. Det goda kom till människan för att etablera dess sanna natur och här finns berättelsens hopp.¹²²

¹²⁰ Forskarna är inte överens. D'Angelo anser till exempel att texten skrevs runt år 100 (D'Angelo 1999: 109).

¹²¹ Marjanen 1996:119.

¹²² King 1995:603–604.

8.11–9.4:

Här speglas kontrasten mellan det materiella och andliga, med utsidan och insidan hos lärjungen. Frälsaren undervisar om att finna frid på insidan, i andligheten. Människosonen kommer inte på utsidan, på ett moln. Han finns på insidan. Människosonen anspelar på mänsklighetens sanna andliga natur. Det är Adam före syndafallet. Jesus uppmanar lärjungarna att följa människosonen, att leva som honom det vill säga andligt sant.¹²³ Han fortsätter med de från Bibeln kända orden ”Den som söker ska finna” och sänder ut lärjungarna att predika evangeliet. Uppmaningen i texten att inte lägga ner någon annan regel eller lag än det frälsaren säger, kan tyda på en gnostisk tanke i polemik med de ortodoxa kristna. Andreas anklagelse att Marias vision inte överensstämmer med Jesu ord liknar de anklagelser som under 100-talet riktades mot de gnostiska av de ortodoxa angående möjlighet att erhålla ny kunskap genom visioner.¹²⁴ Det kan också handla om kritik av den romerska kolonialismen eller antisemitism, men likheter med resonemanget i Romarbrevet 7 tyder på att en inom-kristen kritik är mest trolig.¹²⁵ Budskapet är att frälsning inte nås genom lagar och regler utan genom att söka inåt.

9.5–12:

Den implicita läsaren tvivlar på lärjungarnas förmåga att predika evangeliet. Lärjungarna tycks inte själva förstå budskapet de ska sprida. De oroar sig över den förföljelse de kan komma utsättas för om de följer frälsarens uppmaning. Lärjungarnas fokus på kroppen, materian, kontrasteras mot den frälsning som frälsaren undervisat om.¹²⁶

9.12–24:

När Maria träder in i berättelsen ersätter hon frälsaren som källa till andligt stöd och undervisning.¹²⁷ Vissa forskare menar att sidorna 7-8 där Jesus talar till lärjungarna inte inkluderar Maria då hon inte nämns på dessa sidor. Marjanen ifrågasätter denna tes då han menar att versen på sidan 9 där Maria introduceras inte talar om att hon varit frånvarande tidigare. Hon ställer sig bara upp.

Enligt översättningen i Nag Hammadi hälsar hon därefter på dem alla. Denna översättning är inte entydig. Ordet för hälsar kan också betyda krama eller kyssa, att hon tröstar och uppmuntrar lärjungarna. Hon ber dem att inte vara obeslutsamma, det vill säga halvhjärtade i sin religiösa övertygelse. Anden är då inte särskilt utvecklad.¹²⁸

Maria uppmuntrar lärjungarna genom att säga dem att de blivit förberedda. Detta kan också översättas med förenade, vilket kan tolkas som en förening mellan kvinnligt och manligt.¹²⁹ Nag Hammadis översättning lyder ” ty han har förberett

---

¹²³ King 1995:606–607.

¹²⁴ Marjanen 1996:121.

¹²⁵ King 1995:608.

¹²⁶ King 1995:610.

¹²⁷ King 1995:610.

¹²⁸ Marjanen 1996:101.

¹²⁹ Marjanen 1996:107.

oss och gjort oss till män". Marjanen opponerar sig mot denna översättning där varken den koptiska eller grekiska varianten använder ordet som exklusivt betyder "man". Han förespråkar istället en översättning till "människa". I Thomasevangeliet används ett annat koptiskt ord som exklusivt betyder "man" för att beskriva en parallell teologi, vilket öppnar upp för en annan översättning i Mariaevangeliet.¹³⁰

Maria vänder deras hjärtan till det goda, ett ord i neutrum, vilket utesluter att det är frälsaren som avses. Ordet hänvisar troligen tillbaka till frälsarens beskrivning av det goda som något som hjälper människan att komma över blandningen av sin sanna natur och det materiella för att kunna återskapa sitt äkta ursprung. Det goda är inte frälsaren själv utan den kunskap han förmedlar. Det goda är inte en vanlig synonym till gnosis, men den finns bland annat i Sanningens vittnesbörd.¹³¹ Maria försöker förmedla sin kunskap, vilket resulterar i att lärjungarna börjar diskutera frälsarens ord med varandra.

10.1-9:

Maria berättar om något frälsaren kommunicerat till henne i en uppenbarelse och det blir tydligt av Petrus kommentarer senare att var vad han väntat sig. Maria säger att hon ska berätta något "gömt" för lärjungarna. Detta ord finns i den koptiska texten, men i grekiska fragmentet P. Oxy.3525 är ordalydelsen mindre laddad och lyder "det jag minns att ni inte känner till".¹³²

10.9-23:

Marias syfte med berättelsen blir att uppmuntra lärjungarna att söka uppenbarelser av andliga sanningar, ny kunskap. Frälsarens budskap handlar om att den som får en vision varken ser genom själen eller anden utan genom intellektet. I Marias vision välsignar herren henne för att hon inte vinkade när hon såg honom. I antik kultur sågs stillhet som en dygd, eftersom det symboliserade anpassning till den oföränderliga och eviga andevärlden. Detta utrustar henne för att ta emot frälsarens uppenbarelse.¹³³ Här bryts texten.

15.1-17.9:

Texten återkommer mitt i ett resonemang om själens uppstigning till sin sista vila. Maria beskriver också hur man kan övervinna kampen mot onda krafter som försöker hålla själen fånglad till världen utan hänsyn till dess andliga natur.

17.10-19.2:

Andreas ifrågasätter undervisningen då han inte tycker att den överensstämmer med frälsarens. Vad Jesus sagt är inte helt tydligt då många sidor saknas och då blir det svårt för den faktiska läsaren av idag att jämföra. Ändå överensstämmer en del

---

¹³⁰ Marjanen 1996:105-106.

¹³¹ Marjanen 1996:108-109.

¹³² Marjanen 1996:110.

¹³³ Marjanen 1996:111.

av det Maria säger med det Jesus säger i den text som finns bevarad.¹³⁴ Kanske fanns det bland Mariaevangeliets implicita läsare de som ifrågasatte läran. Den implicita författaren kan ha velat argumentera mot denna skepsis genom att exemplifiera med Andreas.

Petrus ifrågasätter Maria på andra grunder. En privat uppenbarelse för en kvinna verkar otroligt. Han för upp hennes genus här som ett argument, egentligen inte för att misstro något hon säger, utan för att misstro att herren skulle välja ut henne framför någon annan, egentligen Petrus själv, som objekt för sin uppenbarelse. Hon är inte längre den Jesus älskar mest bland kvinnor, utan den han föredrar bland kvinnor och män. Detta bekräftas senare av Levi och används som argument till varför de bör lyssna till henne.¹³⁵ Den implicita författaren vill visa upp en avundsjuk Petrus. Det är en allvarlig anklagelse att ljuga om något heligt. Att ljuga om Gud är att ljuga till Gud och därför inte ta sin religiositet på allvar. Levi jämför Petrus med motståndarna, krafterna som vill fångsla själen. Petrus splittrar gruppen av lärjungar och agerar mot den enhet som Maria strävat mot. Den implicita läsarens sympati är med Maria som hittills agerat som den perfekta lärjungen.¹³⁶

Levi tar Marias sida gentemot Petrus och Andreas baserat på Jesus kärlek för henne.¹³⁷ Levi säger i den koptiska texten: "Säkerligen kände frälsaren henne mycket väl. Det är därför han älskade henne mer än oss". Den grekiska texten i P. Ryl. 463 översätts "Säkerligen, då han kände henne väl, älskade han henne." Den koptiska texten är tydligare i sin kausala innebörd. Är "än oss" ett senare tillägg till den koptiska texten eller en miss i den grekiska? Att vara den älskade lärjungen kan jämföras med statusen hos detta epitet i Johannesevangeliet. Särskilt i gnostiska texter innebär rollen en möjlighet att få uppenbarelsen med officiell auktoritet.¹³⁸

Slutraderna i den koptiska versionen är mer optimistiska än i den grekiska P. Ryl. 463. I den koptiska går "de" ut och proklamerar evangeliet. Eftersom Levi tidigare adresserat alla lärjungarna med sitt tal är det troligt att det är de som berättaren menar. Det kan dock vara så att berättaren bara åsyftar Maria och Levi, då dessa befinner sig i konflikt med de övriga. I den grekiska versionen är det "Levi" som går ut och förkunnar medan inget sägs om de övriga.¹³⁹

3.5.5 Retorik

Textens namn är Mariaevangeliet, men King klassificerar hellre texten som finns bevarad idag som en postuppståndelsedialog, då den är strukturerad som en serie av dialoger åtföljda av avsked/tystnad. Först en dialog mellan frälsaren och lärjungarna som uppståndelsevittnen åtföljd av hans avsked. Därefter dialoger mellan lärjungarna följda av avsked för att gå ut och förkunna evangeliet. Insprängt

---

¹³⁴ Marjanen 1996:113–114.

¹³⁵ Marjanen 1996:114.

¹³⁶ King 1995:615.

¹³⁷ Marjanen 1996:115.

¹³⁸ Marjanen 1996:116.

¹³⁹ Marjanen 1996:119.

bland dessa dialoger återges en dialog mellan Maria och den uppståndne frälsaren som Maria avslutar i tystnad, vilken i sin tur inkluderar en dialog mellan själen och makterna åtföljd av själens avresa från världen för att finna den sista vilan.¹⁴⁰ Dialogformen är ett stilmedel som används när den implicita författaren vill visa att läraren inte står över de som undervisas¹⁴¹, en egalitär struktur.

King menar att Marias etos förstärks genom den strukturella likheten mellan dialogerna. Hennes trovärdighet som ledare och lärare understryks genom att hon tar frälsarens plats genom att föra tillbaka lärjungarna uppmärksamhet till det goda och ge dem avancerad andlig instruktion. Den första dialogen står för sig själv. De följande tre drar läsaren till allt djupare insikt. Det yttersta lagret visar lärjungarnas rädsla och fokus på det yttre fysiska skalet och på deras svartsjuka sinsemellan. Nästa lager visar modellen för en sann lärjunge: Maria har helt förstått frälsarens budskap och undervisning. Hon signalerar stabilitet genom att lugna de övriga och undervisa dem för att sedan bli tyst. Det innersta lagret är dialogen mellan själen och krafterna som slutar i triumf.¹⁴² Läsaren leds inåt mot stabilitet, kraft, friheten hos det sanna jaget, själen frisläppt från falska krafter som okunnighet, passion och död. Detta följer frälsarens uppmaning: "Erhåll min frid inifrån er själva! Mänsklighetens sanna barn finns inuti dig. Följ det! De som söker finner det."¹⁴³

Frälsarens avresa signalerar att lärjungarna ska ge sig ut och förkunna evangeliet som i sin tur signalerar att själens resa mot den yttersta vilan är påbörjad. Att predika evangeliet återkommer på slutet för att visa att förkunnelsen är en konsekvens av att förstå budskapet.¹⁴⁴

Petrus kallar Maria för syster, vilket är den enda gången det sker i gnostiska texter. Han hänvisar till att frälsaren älskade henne mer än någon annan kvinna.¹⁴⁵ Båda dessa begrepp visar att Petrus höjer upp Maria till den främsta av de kvinnliga lärjungarna. Han bygger på så vis upp hennes etos innan han ber henne dela sin kunskap. Här förutsätts en positiv inställning från Petrus. Om man istället tänker sig att Petrus var negativt överraskad av att Maria börja tala till lärjungarna kan man tänka sig att byggandet av etos är ironiskt menad. Kanske ligger en utmaning i luften och kanske skulle han med ironi vilja säga: "Du som tycks veta så mycket, kan i så fall förklara det hela för oss andra som inte förstått!"

Den implicita författaren illustrerar en konflikt mellan Petrus och Maria. Levi kritiserar Petrus för att han sätter sig över Jesus genom att ifrågasätta Maria och Petrus.¹⁴⁶ Att motsätta sig Maria är att motsätta sig frälsaren eftersom hon tagit över hans roll när han gett sig av.¹⁴⁷

---

¹⁴⁰ King 2003: 30.

¹⁴¹ King 2003: 32.

¹⁴² King 2003: 30.

¹⁴³ King 2003: 31.

¹⁴⁴ King 2003: 31.

¹⁴⁵ Marjanen 1996:110.

¹⁴⁶ King 1995:615.

¹⁴⁷ King 2003: 34.

3.5.6 Sammanfattning

Jag identifierar flera olika roller för Maria från Magdala som uppståndelsevittne i Mariaevangeliet.

Maria är tydligt en av lärjungarna. Hon har en särställning då hon är den lärjunge Jesus älskar mest.

Maria framstår som en andlig ledare som tar över Jesus uppgift att undervisa och uppmuntra lärjungarna i tro och hopp då han lämnar lärjungarna.

Marias vittnesmål utmanas men slutsatsen blir att hon framstår som ett trovärdigt uppståndelsevittne.

Det är otydligt om Maria är en av dem som direkt går ut för att förkunna evangeliet. Det är tydligare att hon är en av dem som kallas att förkunna.

Maria förmedlar komplicerad teologi genom hela texten och blir ett verktyg för att förmedla uppståndelseteologi till den implicita läsaren.

4 Jämförelse

De nytestamentliga evangeliernas berättelser om den tomma graven skiljer sig åt på flera punkter, men det de har gemensamt är att kvinnor är de första vittnena, de första som finner graven tom och får höra ett budskap om att Jesus uppstått, samt att Maria från Magdala alltid är med. Jag väljer i min jämförelse nedan att fokusera på Marias roll och är medveten om att hon i många fall inte är den enda kvinnan som omfattas av bilderna.

I alla de kanoniska texterna framkommer en samstämmig bild av Maria som en trogen och modig lärjunge som följer Jesus från Galiléen till hans död, begravning, ända fram till gravbesöket på söndagen efter korsfästelsen. I Mariaevangeliet börjar texten först efter dessa händelser har ägt rum, då Maria framställs som en av de främsta lärjungarna.

På samma enhälliga sätt framstår Maria som en korrekt traditionsbärare i de kanoniska evangelierna. Hon sörjer Jesus och kontrollerar graven. I Mariaevangeliet vet vi inget om vad som skett vid graven.

I de synoptiska texterna kommer budskapet om Jesus uppståndelse till kvinnorna genom en eller flera änglar. Fokus ligger på kvinnorna som en grupp vittnen och Maria är en i gruppen. I Mariaevangeliet är Maria ett av många vittnen förutsatt att Maria är tillsammans med Jesus och lärjungarna under den första dialogen. Maria är också ett självständigt vittne genom sin privata uppenbarelse av Jesus i såväl Johannes- som i Mariaevangeliet. I Matteusevangeliet får Maria bevittna en uppenbarad Jesus tillsammans med den andra Maria.

I Markus-, Matteus- och Johannesevangelierna blir Maria sänd att tala om vad som hänt för lärjungarna. I Markus och Matteusevangelierna ombeds hon förmedla till lärjungarna att de ska gå till Galiléen för att se den uppståndne. Maria blir sänd som apostel åt apostlarna. I Lukasevangeliet uppmanas istället Maria att minnas Jesus ord om sin uppståndelse. Hon kommer till insikt och talar på eget initiativ om för lärjungarna vad som hänt. På eget initiativ blir hon en apostel till apostlarna. I Mariaevangeliet fungerar Maria som en andlig ledare som tar över Jesus roll som lärare och mentor efter uppståndelsen. Maria är en av lärjungarna som kallas att förkunna. Vi får dock inte reda på om hon genomför det och blir en apostel.

I Lukas- och Mariaevangeliet blir Maria ett politiskt redskap för att tydliggöra uppdelning av uppgifter i den tidiga kyrkan mellan kvinnor och män.

I Lukas-, Johannes- och Mariaevangeliet fungerar Maria som ett redskap för att förmedla uppståndelseologi.

I synoptikerna har Maria en mindre rund karaktär än i Johannes- och Mariaevangeliet.

5 Slutsats

I min jämförelse av texterna ser jag spår av en utveckling av Mariabilden genom tiden. I de tidiga texterna vänder sig den implicita författaren till en implicit läsare som accepterar en patriarkal struktur där kvinnan visserligen kan vara ett trovärdigt vittne till uppståndelsen, men inte en fullödig apostel med rätt att förkunna. De kanoniska evangelierna accepterar aldrig en syn på kvinnan som apostel, men bilden som apostel åt apostlarna blir tydligare genom tiden. I Markusevangeliet sänds kvinnorna som budbärare åt apostlarna, men läsaren får inte veta om budskapet går fram då kvinnorna flyr i panik och det är osäkert om de säger något till någon överhuvudtaget. I Matteusevangeliet får den implicita läsaren veta att lärjungarna beger sig till Galiléen. Bilden av kvinnorna som apostlar till apostlarna är tydligare. Först i Lukasevangeliet kommer kvinnorna till insikt om uppståndelsen och blir på eget initiativ apostlar till apostlarna. Den förstärkning av kvinnornas status som sker i evangeliet mildras dock avsevärt då apostlarna inte tror kvinnorna. De misslyckas som förmedlare, vilket visar på en auktoritetsproblematik hos kvinnorna. I Johannesevangeliet sker ytterligare en förstärkning av Mariabildens etos. Maria kommer både till tro och framstår som en framgångsrik apostel åt apostlarna. Det är först i Mariaevangeliet som den implicita läsaren inser att Maria både förstår budskapet och agerar på eget initiativ för att undervisa lärjungarna. Mariabilden börjar närma sig bilden av en apostel.

Även vittnesmålet präglas av en utveckling. I synoptikerna ligger fokus på kvinnorna som en grupp vittnen och Maria är en i gruppen. Kanske behövs det flera vittnen för trovärdighetens skull. I Johannesevangeliet står Maria mer självständigt som uppståndelsevittne. I Mariaevangeliet har Mariabilden som uppståndelsevittne utvecklas mot en förmedlare av Jesus visdomsord uppenbarade för bara henne. Kanske tyder det på en starkare ställning för kvinnorna i församlingarna som texten riktade sig till.

Lärjungaskapet genomgår en utveckling genom tiden. I alla de kanoniska evangelierna är Maria en lojal följare, tjänare och traditionsbärare, vilket utmärker grunden för lärjungaskapet. I Markusevangeliet är Maria en hyfsat god lärjunge, bättre än männen, men ändå utsatt för kritik av den implicita författaren. I Matteusevangeliet är hon en bra lärjunge, att lita på. I Lukasevangeliet är Maria en riktigt bra lärjunge, en lojal följare, tjänare och traditionsbärare, som dessutom kommer till insikt före någon manlig lärjunge. I Johannesevangeliet är Maria en exemplarisk lärjunge som inte bara är lojal utan också älskar Jesus och tror på uppståndelsen. I Mariaevangeliet framställs Maria som den främsta lärjungen, med en särställning som den lärjunge som Jesus älskar mest.

De tidigaste texterna förmedlar på ett relativt okomplicerat sätt att Jesus uppståndelse ägt rum. Lukas-, Johannes och framförallt Mariaevangeliet väver in alltmer politiska budskap och teologisk undervisning i berättelsen. Mariabilden blir ett verktyg för att förmedla dessa ideologier. Kanske tyder det på att det fanns olika sätt att tolka uppståndelsen på i den växande kristna rörelsen och att gränser

mot konkurrerande grupperingar behövde etableras. Även regler gällande kvinnor och mäns uppgifter i församlingarna tycks vara ett spørsmål.

Utvecklingen av Marias status som lärjunge och apostel tycks följa utvecklingen av hennes karaktär över tiden. I synoptikerna där hennes status är relativt låg är hennes karaktär mindre rund. I Johannes- och Mariaevangeliet där status höjs betydligt är karaktären definitivt rund.

6 Diskussion

Mitt val av metod springer ur mitt intresse för själva texten, det narrativa. Att undersöka texten med hjälp av andra metoder skulle kunna genererat ett annat resultat än det jag kommit fram till. Jag undersöker sekventiellt område efter område, vilket innebär att mitt resultat kan bli annorlunda än de metoder som arbetar simultant. I steg två jämför jag resultaten från del ett. Om jag istället jämfört texterna simultant område för område, så kallad reader-response kritik¹⁴⁸, kunde resultatet blivit ett annat. Styrkan i mitt metodval är dess relativt ostörda fokus på texten. Det fokuserade betraktandet är också dess svaghet. Sällan är en text autonom. Den samvarierar och är beroende av sin omgivning.

Mitt ämnesval är knutet till min egen person och min uppfattning om livet. Jag är medveten om att min uppfattning i genusfrågor som rör maktstrukturer kan ha påverkat mitt resultat på så sätt att jag inriktat mig på att finna de samband som jag personligen är mest intresserad av. Detta är otvetydigt ständigt en risk i en analys som söker samband och progression. Min ambition har varit att söka information och tänka så brett som möjligt, men jag inser att perfekt objektivitet är omöjlig. Jag uppmanar därför läsaren att betrakta min slutsats som ett, av många, sätt att betrakta bilder av Maria från Magdala som uppståndelsevittne. Det är just här som jag hoppas att min text kan göra nytta, som en i raden av texter som vittnar om hur bilder av kvinnor i Bibeln och andra tidigkristna texter kan analyseras. Dessa bilder inspirerar människan då och nu till andlighet i Jesu spår.

Genom att studera texterna på djupet har min bild av Maria från Magdala förvandlats från en skugggestalt i evangeliets utkant till en lärjunge i centrum av händelserna och en bärare av berättelsen.

---

¹⁴⁸ Anderson & Moore, 2008: 59ff.

7 Sammanfattning

Uppsatsens syfte var att undersöka och jämföra bilden av Maria från Magdala som uppståndelsevittne i några av de tidigkristna texterna. De frågor som ställts till texterna är hur bilden av Maria som uppståndelsevittne ser ut i tidigkristna texter och hur bilden av Maria som uppståndelsevittne liknar och skiljer åt mellan de tidigkristna texterna.

Jag använde mig av en narrativ analys-metod för att undersöka likheter och skillnader i bilden av Maria från Magdala i valda texter om Jesus uppståndelse. Frågorna jag ställde till texten kunde sammanfattas under ett antal rubriker:

1. Författare, berättare och läsare
2. Karaktärer
3. Miljö
4. Struktur och handling
5. Retorik

I nästa steg jämförde jag resultatet av min narrativa undersökning hos respektive text med de andra för att kunna konstatera likheter och skillnader mellan dem avseende bilder av Maria från Magdala som uppståndelsevittne.

I uppsatsens slutsats konstaterar jag spår av en utveckling av Mariabilden genom tiden. I de tidiga texterna vänder sig den implicita författaren till en implicit läsare som accepterar en patriarkal struktur där kvinnan visserligen kan vara ett trovärdigt vittne till uppståndelsen, men inte en fullödlig apostel med rätt att förkunna. De kanoniska evangelierna accepterar aldrig en syn på kvinnan som apostel, men bilden som apostel åt apostlarna blir tydligare genom tiden. I Mariaevangeliet börjar Mariabilden närma sig bilden av en apostel.

Även vittnesmålet präglas av en utveckling. I synoptikerna ligger fokus på kvinnorna som en grupp vittnen och Maria är en i gruppen. I Johannesevangeliet står Maria mer självständigt som uppståndelsevittne. I Mariaevangeliet har Mariabilden som uppståndelsevittne utvecklas mot en förmedlare av Jesus visdomsord uppenbarade för bara henne.

Lärjungaskapet genomgår en utveckling genom tiden. I alla de kanoniska evangelierna är Maria en lojal följare, tjänare och traditionsbärare, vilket utmärker grunden för lärjungaskapet. I Markusevangeliet är Maria en hyfsat god lärjunge, i Matteusevangeliet är hon en bra lärjunge, i Lukasevangeliet är Maria en riktigt bra lärjunge, i Johannesevangeliet en exemplarisk lärjunge och i Mariaevangeliet framställs Maria som den främsta lärjungen.

De tidigaste texterna förmedlar på ett relativt okomplicerat sätt att Jesus uppståndelse ägt rum. Lukas-, Johannes och framförallt Mariaevangeliet väver in alltmer politiska budskap och teologisk undervisning i berättelsen. Mariabilden blir ett verktyg för att förmedla dessa ideologier.

8 Litteraturförteckning

Primärtexter

The Greek New Testament. 1993. Utg. Av Kurt Aland & Barbara Aland, 4:e utg. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Bibel 2000: Bibelkommissionens översättning. 2001. Utg. av Svenska Bibelsällskapet. Stockholm: Verbum.

King, Karen L, 1996. The Gospel of Mary (BG 8502,I). I: Robinson, James M. *The Nag Hammadi Library in English*. 3 uppl. Leiden: E.J. Brill, s.523-531.

Sekundärlitteratur

Anderson, Janice Capel & Moore, Stephen D, 2008. *Mark & Method. New Approaches in Biblical Studies*. 2 uppl. Minneapolis, Minnesota: Fortress.

Allison, Dale C (red), 2004. *Matthew: A Shorter Commentary*. London – New York: T & T Clark.

Attridge, Harold W, 2003. 'Don't Be Touching Me': Recent Feminist Scholarship on Mary Magdalene. I: Amy-Jill Levine (red.), *A Feminist Companion to John Volume II*. London – New York: Sheffield Academic Press, s.140-166.

Boring, M. Eugene, 2006. *Mark: A Commentary*. The New Testament Library. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox.

Bovon, Francois, 2012. *Luke 3. A Commentary on the Gospel of Luke 19:28-24:53*. Hermeneia. Minneapolis, Minnesota: Fortress.

D'Angelo, Mary Rose, 1999. Reconstructing 'Real' Women in Gospel Literature: The Case of Mary Magdalene. I: Ross Shepard Kraemer och D'Angelo, Mary Rose (red.), *Women and Christian Origins*. New York – Oxford: Oxford University Press, s.105-128.

De Boer, Esther A, 2001. 'The Lukan Mary Magdalene and the Other Women'. I: Amy-Jill Levine (red.), *A Feminist Companion to Luke*. Cleveland, Ohio: T & T Clark International, s.140-160.

De Boer, Esther A, 2005. *The Gospel of Mary: Listening to the Beloved Disciple*. New York: Continuum.

Green, Joel B, 1997. *The Gospel of Luke*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids. Michigan/Cambridge: WM.B. Eerdmans.

Haenchen, Ernst, 1984. *John 2: A Commentary on the Gospel of John, chapters 7-21*. Hermeneia. Philadelphia, Fortress.

Keener, Craig S. 2003. *The Gospel of John. A Commentary. Volume II*. Peabody, Massachussets: Hendrickson Publishers.

King, Karen L, 2003. *The Gospel of Mary of Magdala. Jesus and the first woman apostle*. Santa Rosa, Kalifornien: Polebridge.

King, Karen L, 1995. The Gospel of Mary Magdalene, I: Elisabeth Schüssler Fiorenza (red.), *Searching the Scriptures. Volume Two: A Feminist Commentary*. New York: SCM, s.601-628.

Kinukawa, Hisako, 2001. 'Women Disciples of Jesus (15.40–41;15.47;16.1)'. I: Amy-Jill Levine (red.), *A Feminist Companion to Mark*. Cleveland, Ohio: T & T Clark International, s.171-190.

Longstaff, Thomas R.W, 2001. 'What are those women doing at the tomb of Jesus? Perspectives on Matthew 28:1*'. I: Amy-Jill Levine (red.), *A Feminist Companion to Matthew*. Cleveland, Ohio: T & T Clark International, s.196-204.

Luz, Ulrich, 2005. *Matthew 21-28*. Hermeneia. Minneapolis, Minnesota: Augsburg Fortress.

Marjanen, Antti, 1996. *The Woman Jesus Loved. Mary Magdalene in the Nag Hammadi Library and Related Documents*. (Nag Hammadi and Manichean Studies 40), New York – Köln: Brill.

Osiek, Carolyn, 2001. 'The Women at the Tomb: What are they doing there?'. I: Amy-Jill Levine (red.), *A Feminist Companion to Matthew*. Cleveland, Ohio: T & T Clark International, s.205-220.

Schaberg, Jane, 1995. *The Illegitimacy of Jesus: A Feminist Theological Interpretation of the Infancy Narratives*. Sheffield: Sheffield Academic Press.

Schüssler Fiorenza, Elisabeth, 1994. *In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*. 2 uppl. New York: SCM.

Seim Karlsen, Turid, 1994. *The Double Message. Patterns of Gender in Luke-Acts*. Edinburgh: T&T Clark.

Witherington, Ben, 2001. 'On the Road with Mary Magdalene, Joanna, Susanna and Other Disciples- Luke 8.1-3'. I: Amy-Jill Levine (red.), *A Feminist Companion to Luke*. Cleveland, Ohio: T & T Clark International, s.133-139.